

Władyka, Wiesław

"Heroizm i kompromis. Prtret zbiorowy działaczy ludowych, t. 1-2", Tadeusz Kisielewski, Warszawa 1977-1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 194

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

W większości przypadków mamy do czynienia z ujęciami satyrycznymi, a więc zniekształcającymi w jakiś sposób opisywaną rzeczywistość. Nie zmienia to faktu, że podobne utwory były, a zapewne i będą chętnie wykorzystywane w pracach z zakresu historii struktur społecznych. W niniejszym wyborze zrezygnowano z sięgnięcia do pamiętników, które mogłyby dostarczyć podobnych „studiów fizjologicznych”, nierzadko o dużych walorach literackich, a przy tym bardziej wiarygodnych.

Pod urywkami zamieszczonymi w obecnym wydawnictwie umieszczono skrótowe i niedbałe opisy bibliograficzne pierwodruków. W niektórych przypadkach trudno ustalić, czy opublikowano fragment, czy też zamkniętą-całość. Wreszcie zamiast przypisów umieszczono przy końcu książki „słowniczek”, zawierający zarówno objaśnienia archaizmów językowych czy zwrotów obcojęzycznych, jak informacje o postaciach i wydarzeniach wzmiankowanych w tekstach. Spełnia on zatem funkcję przypisów — tyle, że uporządkowanych w kolejności alfabetycznej i nie sygnalizowanych liczbami w tekście. Zrezygnowano niestety z informacji o autorach, wśród których jest spora grupa zapomnianych dziewiętnastowiecznych literatów.

Powyższe zastrzeżenia zmniejszają przydatność książki dla historyków i historyków literatury. Być może zawiniło wydawnictwo, wystrzegające się „aparatu naukowego” i nie rozumiejące, iż porządne opracowanie wychodzi na korzyść także masowemu czytelnikowi, na którego się zapewne nastawiono. Złe wrażenie zacierają same teksty — pracownie wygrzebane z nieraz unikalnych jednodniówek i noworoczników, stanowiące kopalnię szczegółów obyczajowych i ilustrację przemian w stosunkach społecznych.

A. S.

Tadeusz Kisielewski, *Heroizm i kompromis. Portret zbiorowy działaczy ludowych*, „Książka i Wiedza”, t. I, Warszawa 1977, s. 360, t. II, Warszawa 1979, s. 416.

Dwutomowa praca T. Kisielewskiego jest próbą ukazania portretu zbiorowego polskich działaczy ludowych w okresie zaborów do 1918 r. (I tom), II Rzeczypospolitej, wojny i Polski Ludowej, przy czym latom 1939—1948 poświęcono tylko 30 stron druku (II tom). Autor za jeden z najważniejszych celów biografistyki zbiorowej uważa „stworzenie obrazu, w którym dostatecznie wyraźnie rysowałaby się indywidualność poszczególnych osób, a równocześnie uchwycone byłyby związki między nimi na płaszczyźnie porównawczej — Winna to być zatem typologia osób, ale osób zachowujących swą możliwie pełną indywidualność”. W I tomie poddano analizie 32 postacie przywódców ludowych z trzech zaborów starając się określić ich osobowość społeczną, ideową i polityczną, co pozwoliło m.in. na wyodrębnienie w zaborze austriackim środowiska inteligenckiego pokolenia najstarszego i pokolenia młodszego; w zaborze rosyjskim środowiska inteligenckiego i chłopskiego, a w zaborze pruskim — środowiska chłopsko-plebejskiego i inteligenckiego. W tomie II autor zajmował się wyłącznie sylwetkami (także 32) działaczy urodzonych przed 1890 r. („osoby urodzone po 1890 r. do działalności politycznej przystępowały w zasadzie już w Polsce niepodległej”).

Pierwszy tom podzielony jest na trzy rozdziały, każda odpowiada jednemu z zaborów, w drugim tomie zasadniczą część dotyczącą lat 1918—1939 rozdziela cezura 1931 r. Kisielewski korzystał przede wszystkim ze źródeł drukowanych, pamiętników, literatury przedmiotu także materiałów archiwalnych i prasy. Praca zawiera obszerne informacje o życiu i działalności kilkudziesięciu działaczy aktywnych od początku ruchu chłopskiego aż po pierwsze lata Polski Ludowej, przy czym ukazuje zmianę pokoleń w tej grupie, a także zjawisko trwania na pozycjach przywódczych kilku polityków potrafiących zachować autorytet, mimo niesprzyjających często okoliczności i zmieniających się warunków.

W. W.